

KONKURRENSVERKET	
2015-12-18	
Avd	
Dnr	
KSnr	Aktbil

KLAGANDE

Skanska Installation AB, 556224-0944

Ombud: Bolagsjurist Fatoma Hafström Falk
Skanska Sverige AB
Juridik
112 74 Stockholm

MOTPART

Västerbottens läns landsting
901 89 Umeå

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Umeås dom den 30 september 2015
i mål nr 999-15, se bilaga A

SAKEN

Offentlig upphandling

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår överklagandet.

Kammarrättens interimistiska beslut den 13 oktober 2015
upphör därmed att gälla.

YRKANDEN

Skanska Installation AB yrkar att kammarrätten ska besluta att upphandlingen ska rättas på så sätt att anbuden från Caverion Sverige AB och Delt Elteknik AB inte ska utvärderas.

Västerbottens läns landsting anser att överklagandet ska avslås.

VAD PARTERNA ANFÖR I KAMMARRÄTTEN

Skanska Installation AB (bolaget) anför följande till stöd för sin talan.

De avgörande frågorna i målet är vad som varit föremål för utvärdering och om komplettering skett i enlighet med lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, LOU. Förvaltningsrätten gör i sin dom gällande att det är ”de totala timpriserna som har betydelse vid utvärderingen av kriteriet Pris”. Landstinget har dock lagt till att timpriser som inte medger avtalsenlig lön kan komma att förkastas. Detta visar att även uppbygganden av timpriserna utvärderas. Den dom som förvaltningsrätten åberopar från Kammarrätten i Göteborg (mål nr 2494-14) avser en annan situation eftersom den avser komplettering med en uppgift som inte skulle prövas/bedömas i sig. Kammarrätten måste ha menat att fanns tillräckligt med information om det som skulle utvärderas.

Förvaltningsrätten gör i det här målet en felaktig tillämpning av vad kammarrätten då anfört eftersom det nu avser en uppgift som inte lämnats alls, dvs. specificeringen.

Rätten att begära in komplettering måste ses som en undantagsregel mot huvudregeln att samtliga skall-krav ska uppfyllas inom anbudstiden. Möjligheten till komplettering ska tillämpas restriktivt. Förvaltningsrätten har inte prövat huvudfrågan om komplettering, eftersom det är fråga om en icke uppgift som kompletteras.

Västerbottens läns landsting anför följande till stöd för sin inställning.

Upphandlingen har genomförts i enlighet med LOU. Bolaget har inte lidit eller riskerat att lida skada och därför finns inte skäl att ingripa enligt LOU. Landstinget vitsordar att enligt förfrågningsunderlaget AFB.53 ska i timpriset samtliga alla ingående kostnader specificeras, men bestrider att Caverion och Delt tillåtits komplettera sina anbud i strid med LOU. Landstinget bestrider även att de lämnade uppgifterna är att betrakta som kompletteringar till anbuden.

De uppgifter som Caverion och Delt tillåtits lämna efter anbudstidens utgång är endast att betrakta som förtydliganden och konkretisering av redan lämnade uppgifter, dvs. timpriset. Det har inte funnits någon risk att anbuden har ändrats i sak genom förtydligandena. Ingen av anbudsgivarna har genom lämnade uppgifter ändrat sina respektive priser.

Det är möjligt att avgöra om avtalsenlig lön inryms inom ett timpris även utan den av landstinget begärda specifikationen. Specifikationen är ett stöd och underlättar prövningen. Specifikationen ändrar inte några sakuppgifter i anbudet vad avser prissättningen och har inte påverkat utvärderingen.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten instämmer i förvaltningsrättens bedömning att Skanska Installation AB kan komma att lida skada eller riskerar att lida skada om anbuden från Caverion Sverige AB och Delt Elteknik AB felaktigt tagits upp till utvärdering.

Vad gäller frågan om Caverion Sverige AB och Delt Elteknik AB tillåtits komplettera sina anbud i strid med LOU gör kammarrätten följande bedömning.

Enligt 15 kap. 12 § andra stycket LOU får ett anbud endast förtydligas eller kompletteras om det inte riskerar att innebära särbehandling eller konkurrensbegränsning. Ett förtydligande eller en komplettering kräver att det redan lämnats vissa uppgifter, se EU-domstolens dom i mål C-87/94, REG 1996 s. I-02043, Europeiska kommissionen mot Belgien. Av förarbetena framgår att bestämmelsen ska tillämpas restriktivt (prop. 2006/07:128 s. 377). I propositionen (a a s. 161) hänvisas till generaladvokatens yttrande i förslag till avgörande i nämnda mål i EU-domstolen (se förslag till avgörande av generaladvokat Lenz i mål C-87/94):

”Termen "precisera" /.../ måste förstås i meningen att lämna detaljuppgifter som gör det möjligt att mer klart beskriva föremålet det handlar om, eller att med större exakthet definiera föremålet. Vad gäller den andra termen i det gemensamma uttalandet, nämligen "komplettera", ser jag det som att inkomma med kompletterande uppgifter som tidigare inte var tillgängliga. De två termerna har det gemensamt att det inte handlar om att ersätta tidigare uppgifter, utan tvärtom konkretisera dem på ett eller annat sätt.”

Det får alltså inte vara fråga om helt nya uppgifter, eller utbyte av redan befintliga uppgifter, utan en konkretisering av existerande information. Som ett exempel angav generaladvokaten det fallet att ett företag, som har hävdats att man kan vänta sig en minskning av bränsleförbrukningen som kan bli upp till åtta procent, förbinder sig med en sifferuppgift som ligger inom denna gräns och anger det slutgiltiga talet i liter. Eftersom anbudsgivaren därefter hade kommit in med ytterligare uppgifter, enligt vilka bränsleförbrukningen var väsentligt lägre, ansåg såväl generaladvokaten som domstolen att det ändå skett en otillåten ändring av anbudet. Domstolen underströk att genom att beakta de nya uppgifterna kom anbudsgivarnas placering att påverkas. Domstolen fann att upphandlande enheten inte uppfyllt upphandlingsdirektivets krav.

Caverion Sverige AB och Delt Elteknik AB har i sina anbud lämnat uppgift om timpris, vilket är den uppgift som utvärderats och alltså påverkat anbudsgivarnas placering. Genom de efter anbudstidens utgång inkomna uppgifterna har timpriserna specificerats, men anbudspriserna har inte

påverkats. Det har inte heller framkommit att någon leverantör på annat sätt missgynnats i samband med att kompletteringarna begärdes in. Vid angivna förhållanden instämmer kammarrätten i förvaltningsrättens bedömning att de specifikationer som skett måste anses vara godtagbara förtydliganden. Landstinget kan därför inte anses ha brutit mot likabehandlingsprincipen eller mot någon annan bestämmelse i LOU. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 9).

Peter Lij
kammarrättsråd
ordförande

Elsa Nihlén
kammarrättsråd

Åsa Ärlebrant
kammarrättsråd
referent

Jeanette Sundqvist
föredragande

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I UMEÅ**

DOM
2015-09-30
Meddelad i
Umeå

Bilaga A

Mål nr
999-15

SÖKANDE

Skanska Installation AB, 556224-0944
c/o Skanska Sverige AB
112 74 Stockholm

Ombud: Bolagsjurist Fatoma Hafström Falk
c/o Skanska Sverige AB
Juridik
112 74 Stockholm

MOTPART

Västerbottens läns landsting
901 89 Umeå

SAKEN

Överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling - LOU

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår ansökan om överprövning.

Dok.Id 53436

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 193 901 05 Umeå	Nygatan 45 (Tingshuset)	090-17 74 00 E-post: forvaltningsratteniumea@dom.se	090-13 75 88	måndag – fredag 08:00-12:00 13:00-16:00

BAKGRUND OCH YRKANDEN

Västerbottens läns landsting (Landstinget) har infordrat anbud avseende ramavtal för Fastighetsunderhåll och ombyggnader (dnr VLL 2263-2014).

Efter utvärdering av anbuden har Landstinget, beträffande teknikområde Elarbeten geografiskt område Umeå, rangordnat anbudsgivarna enligt följande:

1. Caverion Sverige AB
2. Delt Elteknik AB
3. Skanska Installation AB

Skanska Installation AB (Skanska) ansöker om överprövning av den del av upphandlingen som avser teknikområde Elarbeten geografiskt område Umeå och yrkar härvid att upphandlingen får avslutas först sedan rättelse gjorts.

Landstinget motsätter sig bifall till ansökan.

UTREDNINGEN

Förfrågningsunderlaget

I förfrågningsunderlagets Administrativa föreskrifter anges under punkten AFB.53 Prövning av anbud bl.a. följande.

Pris

För att räkna ut ett utvärderingspris per teknikområde kommer i anbuden angivna priser och %-påslag att multipliceras med fiktiva mängder. De fiktiva mängderna används endast i utvärderingssyfte. Mängderna framgår av respektive anbudsformulär (avseende formulär för Elarbeten, se bilaga 1 till domen) i kolumnen utvärderingsmängd.

Offererat timpris ska innefatta samtliga kostnader för arbetslön inklusive arbetsledning, central administration, semester, pension, försäkringar och avgifter enligt lag och avtal, personlig skyddsutrustning, handverktyg och mindre redskap enligt bilaga, brand-, ansvars- och inbrottsförsäkring samt entreprenörarvode.

Angivet timpris ska i anbudet specificeras så att alla ingående kostnader är synliga. Ersättning för arbetslön ska ingå med nivåer godkända enligt gällande kollektivavtal.

Anbudsgivare med timpris som inte medger en avtalsenlig arbetslön kan komma att förkastas.

Parternas anföranden

Skanska anför bl.a. följande.

Upphandlingen har brustit då Landstinget tagit upp anbud som inte uppfyllt ställda skall-krav till prövning. Caverion Sverige AB, Delt Elteknik AB och Bravida Sverige AB har inte specificerat ingående poster i timpriset. Att specificeringen är ett särskilt skall-krav, som inte täcks inom ramen för angivande av timpriset som helhet, framgår direkt av punkten AFB.53 i förfrågningsunderlagets Administrativa föreskrifter men även av det svar Landstinget lämnat på fråga nr 5 i dokumentet Frågor och Svar.

Efter anbudstidens utgång har anbudsgivarna ifråga tillåtits av Landstinget att inkomma med kompletteringar innebärande en specifikation av timpriset enligt AFB.53. Specificeringen av timpris är ett skall-krav och komplettering på sätt som skett kan inte göras av en uppgift som helt utelämnats.

Uppgiften som utelämnats är specificeringen. Landstinget har begärt in komplettering i strid mot reglerna härom i LOU.

Posterna i timpriserna utgör en del av utvärderingen. De specificerade uppgifterna behövdes således för att göra en bedömning av priserna i relation till gällande kollektivavtal. Att notera är att kravet på att timpriserna är i nivå med gällande kollektivavtal inte varit ett krav avseende prövning av *anbudsgivare* enligt AFB.51, där en brist leder till uteslutning, utan krav på specificering anges under prövning av *anbud* där brist kan leda till uteslutning. För att kunna avgöra avtalsenlig lön har Landstinget behövt se posterna.

Sammanfattningsvis har det varit en felaktigt begärd/tillåten komplettering från Landstinget. De anbud som saknat de efterfrågade uppgifterna (innan komplettering) borde ha förkastats. Skanska har lidit skada på grund av Landstingets agerande då man skulle haft det lägsta priset om anbuden från Caverion Sverige och Delt Elteknik inte hade tagits upp till prövning.

Landstinget anför bl.a. följande.

De uppgifter som Caverion Sverige och Delt Elteknik tillåtits lämna efter anbudstidens utgång är endast att betrakta som förtydliganden och konkretisering av redan lämnade uppgifter, dvs. timpriset. Det har inte funnits någon risk att anbuden ändrats i sak genom förtydligandena. Se bl.a. Kammarrätten i Göteborgs avgörande i mål nr 2494-14. Ingen av anbudsgivarna har genom de lämnade uppgifterna ändrat sina respektive priser. Landstingets uppfattning har också stöd i Kammarrätten i Jönköpings dom i mål nr 1871-13. Kammarrätten fann att det var tillåtet för en anbudsgivare att bryta ut priset för en del av de tjänster som ingick i upphandlingen.

Det har heller inte funnits risk för att någon anbudsgivare skulle missgynnas av Landstingets begäran då lämnade priser inte kunnat ändras.

Det är inte omöjligt att avgöra om avtalsenlig lön inryms inom ett timpris även utan begärd specifikation, även om det avsevärt underlättar. Specifikationen ändrar inte några sakuppgifter i anbudet vad avser prissättningen. Att Landstinget tillåtit anbudsgivare att efter anbudstidens utgång förtydliga sina timpriser med en specifikation har inte på något sätt påverkat anbudspriserna eller utvärderingen.

TILLÄMPLIGA BESTÄMMELSER

Upphandlande myndigheter ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska vidare principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttas (1 kap. 9 § LOU).

En upphandlande myndighet får tillåta att en anbudssökande eller anbudsgivare rättar en uppenbar felskrivning eller felräkning eller något annat uppenbart fel i anbudsansökan eller anbudet.

Myndigheten får begära att en anbudsansökan eller ett anbud förtydligas eller kompletteras om det kan ske utan risk för särbehandling eller konkurrensbegränsning. Myndigheten får också begära att en leverantör förtydligar eller kompletterar handlingar som getts in och som avses i 10 och 11 kap. (9 kap. 8 § LOU)

Om den upphandlande myndigheten har brutit mot de grundläggande principerna i 1 kap. 9 § eller någon annan bestämmelse i LOU och detta har medfört att leverantören har lidit eller kan komma att lida skada, ska rätten besluta att upphandlingen ska göras om eller att den får avslutas först sedan rättelse har gjorts (16 kap. 6 § LOU).

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

För att en ansökan om överprövning ska kunna bifallas krävs inte bara att felaktigheter konstaterats i upphandlingen utan även att den sökande lidit eller kunnat komma att lida skada till följd därav. Det ankommer på den sökande att visa att denne lidit eller kan komma att lida skada av den brist som påtalats (jfr HFD 2013 ref. 53).

Skanska menar att Landstingets agerande att efter anbudstidens utgång ge Caverion Sverige AB, Delt Elteknik AB och Bravida Sverige AB möjlighet att specificera ingående poster i angivna timpriser strider mot reglerna härom i LOU och att anbudena ifråga rätteligen borde ha förkastats.

Förvaltningsrätten noterar att Skanska rangordnats som trea avseende i målet aktuellt teknikområde och geografiskt område. Caverion Sverige AB och Delt Elteknik AB har rangordnats som etta respektive tvåa och således före Skanska. Detta innebär att Skanska lidit eller kunnat komma att lida skada ifall anbudena från Caverion Sverige AB och Delt Elteknik AB felaktigt tagits upp till utvärdering. Så är dock inte fallet avseende Bravida Sverige AB som inte tilldelats ramavtal, varför det inte finns skäl att pröva huruvida Landstinget agerat i strid mot LOU gentemot den anbudsgivaren.

Förvaltningsrätten noterar vidare att det av förfrågningsunderlaget framgår att det utgör ett obligatoriskt krav att specificera ingående poster i offerrade timpriser. Det framgår även att det är de totala timpriserna som har betydelse vid utvärdering av kriteriet Pris. Även om de uppgifter från Caverion Sverige AB och Delt Elteknik AB som Landstinget begärt in efter anbudstidens utgång i och för sig utgör nya uppgifter kan enligt förvaltningsrättens mening inte bortses från att det endast är fråga om att bryta upp redan lämnade timpriser i olika delposter. Det har inte funnits någon risk för att anbudena skulle ändras i sak eller att någon anbudsgivare skulle

missgynnas av Landstingets begäran eftersom lämnade timpriser inte kunnat ändras. Jämför Kammarrätten i Göteborgs avgörande den 26 september 2014 i mål nr 2494-14. Vad Skanska anfört om bedömning av priser i förhållande till gällande kollektivavtal föranleder inte någon annan bedömning.

På grund av det anförda finner förvaltningsrätten att Landstingets begäran om förtydligande kunnat ske utan risk för särbehandling eller konkurrensbegränsning. Med hänsyn härtill, och då inte heller vad som i övrigt anförts av Skanska medför att upphandlingen kan anses strida mot någon av de gemenskapsrättsliga principerna som kommer till uttryck i 1 kap. 9 § LOU, ska ansökan om överprövning avslås.

Upplyningsvis kan nämnas att förvaltningsrätten denna dag även avgjort tre andra mål avseende samma upphandling. Även ansökningarna i de målen, som avsåg teknikområde Golvbeläggningsarbeten geografiskt område Umeå, mål nr 1003-15, teknikområden Målningsarbeten och Golvbeläggningsarbeten geografiskt område Skellefteå, mål nr 1009-15, och teknikområde Rörarbeten geografiska områden Umeå och Skellefteå, mål nr 1015-15, har avslagits.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 3109/1C LOU)

Lena Bergsdorf
Rådman

Målet har föredragits av Christina Röckner.

13.3 Bilaga 3

ANBUDSPRISER

Pos	Kategori	Utvärderings mängd	Pris	Enhet
1	Arbetskostnad Fast timpenning för arbeten innefattande samtliga kostnader för arbetslön inklusive arbetsledning, semester, pension, försäkringar och avgifter enligt lag och avtal, personlig skyddsutrustning, handverktyg och mindre redskap, brand-, ansvars- och inbrottsförsäkring samt entreprenörarvode.	1 000 tim		Kr/tim
2	Arbetskostnad För tid utöver arbetsplatsens ordinarie arbetstid – vardagar	50 tim		Kr/tim
3	Arbetskostnad För tid utöver arbetsplatsens ordinarie arbetstid – sön- & helgdagar	50 tim		Kr/tim
4	Tilläggstjänster – kalkylering, BAS-U, ISO Observera att sedvanlig arbetsledning ingår i pos 1-3	100 tim		Kr/tim
5	Underentreprenörskostnader	400 000 kr		%
6	Samordning	800 000 kr		%
7	Transporter	100 km		Kr/km

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten.*

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att prövningstillstånd meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

I mål om överprövning enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling eller lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. Vanligtvis får, då kammarrätten inte har fattat något interimistiskt beslut om att upphandlingen inte får avslutas, avtal slutas omedelbart. I de fall där kammarrätten har fattat ett interimistiskt beslut om att upphandlingen inte får avslutas, får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt det interimistiska beslutet. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.